

Sunday Chabura

”ואנחנו כורעים”

איסור של השתחואה על אבנים

מראה מקומות

כתוב בתורה (ויקרא כ"ו א') ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה ומכאן למדו חז"ל שיש איסור מה"ת להשתחות בפישוט ידים ורגלים חוץ למקדש

(א) **גמ' מגילה כ"ב: נפול כולהו עלמא אנפיהו ורב לא נפל אנפיה...קמיה דרב הוא** (שרק לפני רב היה הרצפה של אבן ולכך לא נפל)...**ואיבעית אימא רב פישוט ידים ורגלים הוה עביד...לא אסרה תורה אלא פישוט ידים ורגלים** (אבל שאר העם נפלו בלא פישוט ידים ורגלים).

(ב) **תוס' שם ד"ה ואיבעית אימא** דייק מתירוף שני של הגמ' (שלא נפל רב משום שאסור בפישוט ידים ורגלים, משמע שלל"ק אסור מדרבנן אפילו בלא פישוט ידים ורגלים. וכן דייק תוס' מסוף הגמ'..**חזינא להו לאביי ורבא דמצלי אצלווי** (שנפלו על צדיהן) וכתבו התוס' שזה מותר כיון שלא היו בפישוט ידים ורגלים.

(ג) **וכן מביא הבית יוסף או"ח סימן קל"א ס"ק ה' ד"ה ורבינו כתב** שאם אינו פושט ידיו ורגליו, מותר ע"י שמטה לצדו. **ומוסיף ע"ז בד"ה והגהת אשרי** שאם אין שם רצפת אבנים, אז יכול להשתחות אפילו בפישוט ידים ורגלים, אם מטה לצדו. (ומביא שם ב' טעמים מדוע יש איסור ברצפה שאינה של משכית א' גזירה שיבא להשתחות ברצפה של משכית. ב' (בשם הריב"ש) שמא יש שם רצפת משכית מתחת לרצפה ונבנה עליה).

(ד) **ב"ח שם ד"ה ובהגהת אשרי** יי מסיק שיש ג' אופני היתר. א' להטות עצמו בלא פישוט ידים ורגלים – וזה מותר אפילו ברצפת אבן. ב' באין שם רצפת אבן, ומטה עצמו לצדו – וזה מותר אפילו בפישוט ידים ורגלים. ג' אם אין שם אבן, ואינו פושט ידיו ורגליו – מותר אפילו אינו מטה עצמו לצדו.

(ה) **רמ"א או"ח סימן קל"א סעיף ח'** פסק כהנ"ל וכתב שם עוד עיצה **"וכן יעשו ביום כיפור...יציעו שם עשבים כדי להפסיק בין הקרקע**. וזהו מנהגינו לכאורה, שבמקום להטות על הצד, אנו משטיחין נייר וכדו' בין הקרקע.

(ו) **לבוש סימן קל"א סו"ס ז'** מביא דברי הרמ"א אלא שמוסיף **"להציע עשבים...כדי להפסיק בין פניו ובין הקרקע"** וכ"כ האליה רבה **שם ס"ק ט"ו**

וא"כ קשה מנהגינו להניח נייר בין הברכים לרצפה, דהא משמע שצריך הפסק בין פניו לרצפה??

(ז) **וכן כתב המטה אפרים סימן תרכ"א אות ד'** **"ולהפסיק...בין פניהם לקרקע"**

(ח) **וכן משמע בשער הציון ס"ק מ"ד** במה שכתב שם שאף בראש השנה יזהר להציע עשבים או **"יש לזהר להפסיק עכ"פ בטלית"** (ולא נראה שמשים טליתו על הרצפה תחת ברכיו)

(ח) **ארחות רבינו ח"ב אות כ"ה** כתב שהסטיפלער נפל, ופניו על המגבת, ולא היה כלום תחת ברכיו.

מיהו ראיתי בספר קובץ הלכות שמביא בשם הרה"ג שמואל קמנצקי שליט"א שבאמת מנהגינו לעשות כריעה בלי פישוט ידים ורגלים, וא"כ ברצפה שאינו של אבן, א"צ חציצה כלל. נמצא שמה שמשימין נייר הוא רק לחומרא בעלמא להכירא ואין צריך להחמיר יותר ולהפסיק.

לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וַיֵּצֵא בְּשַׁנַּת הַיָּבֹל
 הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ: מִפְּטִיר נָה כִּי־לִי
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם
 אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 כּוּ אֲלֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפְסִל
 וּמִצֵּבָה לֹא־תִקְיִמוּ לָכֶם וְאִבְנֵי
 מִשְׁכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאֶרְצְכֶם

לענין: נד ואם לא יתפרק
 באלין ויפוק בשתא
 דיוכלא הוא ובגוהי עמיה:
 נה ארי דילי בני ישראל
 עבדין עבדי אנון די
 אפיקית יתהון מארעא
 דמצרים אנא יי אלהכון:
 א לא תעבדון לכון טעון
 וצלם וקמא לא תקימון
 לכון ואבן סגרא לא תתנו
 בארעכון למסגד עליה ארי

תולדות אהרן ואם לא יגאל באלה.
 קידושין שם ויצא בשנת היובל. שם כי לי
 בני ישראל עבדים. שם כב: קמא קטז:
 מצינא י. בתרא י. ואבן משכית. מגלה כב:

רש"י

שפתי חכמים

(נד) ואם לא יגאל באלה. באלה הוא נגאל ואינו
 נגאל בשם: (הוא ובניו עמו. הגוי חייב צדקות נצח):
 (נה) כי לי בני ישראל עבדים. שטרי קודם:
 אני ה' אלהיכם. כל המשעבדן מלמטה כאלו
 משעבדן מלמעלה: (א) לא תעשו לכם אילים.
 כנגד זה הנמכר לנכרי שלא יאמר הואיל ורבי מגלה
 עריות ר אף אני כמותו הואיל ורבי עובד עבודת כוכבים
 אף אני כמותו הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו
 לכך נאמרו מקראות הללו ואף הפרשיות הללו נאמרו
 על הסדר במחלה הזהיר על השביעית ואם חמד ממון
 ונחשד על השביעית סופו למכור מטלטליו לכך סמך
 לה וכי ממכרו ממכר (מה כתיב ביה או קנה מיד וגו' דבר
 הנקנה מיד ליד) לא חזר בו סוף מוכר אחוזתו לא חזר בו
 סוף מוכר את ביתו לא חזר בו סוף לזה צריכת כל אלו
 האחרונות קשות מן הראשונות לא חזר בו סוף מוכר
 לנכרי: ואבן משכית. לשון כסוי כמו ושכתי**

תאמר והיאך אני יודע אם כוונתו לרדותו בפרך שהרי לעיל פירש
 רש"י לא תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך וזה אינו יכול לידע
 שמא הוא לצורך. ועוד קשה מה שפירש רש"י לעיל אם תאמר במי
 אשתמש בו. ומאי קשה ליה לרש"י והרי כל מה שהוא צורך לו
 מותר להשתמש בעבד עברי. ויש לומר דמה שפירש רש"י לעיל לא
 תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך כדי לענותו הכי פירושו שלא
 תאמר לו החם לי כוס זה ואינו צריך לו או עדור תחת הגפן זו עד
 שאבא אפילו הוא לצורך שמא לא יבא לעולם אם כן מתורץ הכל,
 מה שפירש רש"י ואם תאמר אם כן במי אשתמש שהרי אפילו
 מלאכה שהוא לצורך אסור להשתמש כדפירש רש"י, וגם מתורץ
 מה שפירש רש"י ואתה רואה לפי שאתה יכול לראות אם אומר
 עשה לי מלאכה זו עד שאבא אפילו הוא לצורך נקרא ירדתי הואיל
 ואמר עד שאבא: ר ואם תאמר בשלמא עבודת אלילים ושבת כתיבי
 בקרא הכא בפירוש אלא גילוי עריות לא הוזכר בקרא למה נקט
 רש"י גילוי עריות. ויש לומר אף שלא נזכר בקרא גילוי עריות רמז
 גם כן על גילוי עריות כיון שהזכיר עבודת אלילים כדאמר במדרש
 שני שדין וכו' שהיו השני לוחות מכוונים דבור כנגד דבור לא תנאף
 כנגד לא יהיה לך דהיינו גילוי עריות. אי נמי על דרך שאמרו לא
 עבדו ישראל עבודת אלילים אלא כדי להתירם בעריות, והא דהזכיר
 שבת דהא כל המחלל שבת כאלו כפר בכריאת שמים וארץ. אי נמי

את עצמו לא חזר בו לא די לישראל אלא אפילו

* תיב ** שוחות 27

רשב"ם

דעת זקנים

(א) משכית. מן שכה כמו מרבית מן רבה. ואינו מוצא לו חבר
 כי אם חברו עברו משכיות לבב. לשון ראיות לבבו. אף כאן אבן
 רואה שיש לו בה צלמים וציורים להסתכל בהן:

שלא להשתעבד לישראל יחזר מדאי כדאי בשלהי מס' כחצות:
 (נד) ואם לא יגאל באלה. המשפט אשר חשים לפניהם שלא
 קיימו המצוות מ"מ לא איתם בגלות אלא ואלא בשנת היובל כלו'
 ביום שימשוך הקנ"ה ביוצא ומקע בשופר כדכתיב והיה ביום ההוא
 יתקע בשופר גדול וצאו האזנים וגו': הוא ובניו עמו. הקנ"ה וצמי ישראל עמו שגא' ושב וקנץ ישוב לא נא' אלא ושב: (נה) כי לי
 בני ישראל עבדים. ולא עבדי עשו: אני ה' אלהיכם. וכתיב עוד לא תעשו לכם אלילים ומה שייך זה לכאן אלא אומר אני שגא' ליתן
 טעם על מה אנו נגאלין בלא קיום המצוות שהרי מ"מ קיימו דבור לא יהיה לך אלהי אחרים: (א) ואבן משכית. אבן שיש בו נורה ונ"א
 מסתכלין בה ומשתמשים עליה דומה שמשתמשים לנורה ומשכית לי שמה שהכל סמין ביזויה:

לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ־ אֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ
וּמִקִּדְשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:

פ פ פ

נ"ו פסוקים, חטי"ל סימן, לאחוז"ה סימן. כשהפרשיות נפרדות מפטירין ויאמר ירמיהו בירמיה לב:

שפתי חכמים

בגון שיקנה העבד למשכב זכור והיינו עריות: ש ואם תאמר מנא ליה לרש"י שהשתחוואה בפישוט ידים ורגלים, ויש לומר דלעיל בפרשת וישב כתיב להשתחוות לך ארצה שמע מינה שהשתחוואה בפישוט ידים ורגלים היא: ת ואם תאמר מנא ליה לרש"י דלמא אף במקדש אסור לעשות כן, ויש לומר דכתיב בקרא ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה משמע בארצכם אסרה תורה אבל במקדש לא אסרה תורה: חפלת פרשת בהר

רש"י

כפי שמכסין הקרקע צרפת חזנים: להשתחוות ע"י. אפילו לשמים לפי שהשתחוואה נפשוט ידים ורגלים היא ש ואסרה תורה לעשות כן חוץ ת מן המקדש: (ב) אני ה'. נאמן לשלם שכר: חפלת פרשת בהר

אבן עזרא

כי אני ה' אלהיכם. לי תשתחוו וצמרגוס ירושלמי כן: את שבתותי תשמרו. שנות השמיטה: ומקדשי תיראו. שנת היוזל. כי כן כחוצ קדש תהיה לכם ולפי דעמי שהזכיר את שבתותי מטעם ומדי שנת צמרגוס יצא כל נשך להשתחוות לפני ולא נעצור שהזכיר להשתחוות עליה

מנן המצות למחר"ם חאנז ו"ל

[שם] (לאו ריד) שלא לעשות אבן מוכנת להשתחוות עליה אפילו שתהיה זה לאל יתברך שנאמר ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה:

הפסרת בהר בירמיה פרק לב

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ־ הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שָׁלֹם דֹּדְךָ
בָּא אֵלַי לֵאמֹר קִנְהָ לְךָ אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר בְּעִנְתּוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַנֶּאֱלָה
לְקִנּוֹת: ־ ח וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דָּדִי כְּדִבֵּר יְהוָה אֶל־חֲצֵר הַמִּטְרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי
קִנְהָ נָא אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר־בְּעִנְתּוֹת אֲשֶׁר ־ בְּאַרְצָן בְּנֵי־מִן כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַיִּרְשָׁה
וְלְךָ הַנֶּאֱלָה קִנְהָ לְךָ וְאָדַע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא: ־ ט וַאֲקִנְהָ אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת
חֲנַמְאֵל בֶּן־דָּדִי אֲשֶׁר בְּעִנְתּוֹת וַאֲשַׁקְלֶה־לוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שְׁקָלִים וְעָשְׂרָה

רד"ק

רש"י

(ו) ויאמר ירמיהו. חנמאל בן שלום דודך. שלום היה דוד ירמיהו אחי אביו כמו שאומר חנמאל בן דודי בא אליך שהוצרך למכור שדהו והנה הוא בא אליך ויאמר לך שתקנהו. (ז) משפט הנאולה. אם מכרתיו לאחר לך משפט הנאולה שתגאלהו מידו אף כי אתה ראוי לקנותו מיד. (ח) כדבר ה'. כמו שאמר ה' שיבא אלי כן עשה. כי דבר ה' הוא. ידעתי כי מהשם הוא שאקנהו כי אם לא היה מאתו למה אמר אלי שיבא חנמאל אלי למכור שדהו ויש מפרשים כי חנמאל בא ע"פ הדבור לירמיהו. (ט) ואשקלה לו. הקו"ף בשוא ופתח. את הכסף. הכסף שהתנתי עמו שבעה שקלים ועשרה הכסף, השקלים הם מנים והכסף הוא סלעים וכן תירגם

רשאי

בהן ביטול מלאכה בענין ראש חדש קורין ארבעה. וקשה
דהא פסקא אין דורשין בחגיגה (דף י"ג וס"ג) אמרין ראש
חדש יוכיח שיש בו קרן מוסף ומותר בעשיית מלאכה וי"ל דודאי
מותר הוא בעשיית מלאכה להאשים אבל נשים אסורות במלאכה לפי
שלא פסקו מזההו במעשה העגל:

ולרב

אשי מתני מני לא תנא
קמא ולא רבי יוסי דהניא
כו רבי יוסי אומר וצ"ל קורין
שש"ש ומפסיד אחד. וא"ת דלמא ר'
יוסי הוה וכו' קאמר לעולם קורין
שלשה והרביעי דהוה מפסיד אחד
ולא נצי למימר אחד מן השלשה
וי"ל דכי היכי דלמ"ק ליכא למימר
מפסיד אחד דהיינו רביעי דהא
(ג) הוא ממעט נצי נאז שהוא בשלישי
וברביעי יותר משני וכו' דעלמא
וא"כ מסתמא לא יממיר נצי נאז
שהוה נצי וכו' לקרות רביעי ואינו
מממיר לקרות אלא להפסיד הכי נמי
הוה המפסיד אחד מן השלשה
ואיבעית אימא רב

פישוט

פישוט דייס ורגלים הוא דעבד
ברביעא. וקשה וי"ל לא היה ידוע
(ג) דמני לשנוי הכי וכו' ס"ד מעיקרא
שהא אסור נאז פישוט דייס ורגלים
וי"ל דמעיקרא אסר ליה מדרבנן נאז
פישוט דייס ורגלים ובסוף קאמר
ואיבעית אימא אין אסור מדרבנן
ורב פישוט דייס ורגלים הוא דעבד
דאסור מן התורה ומיהו קשה
לניטא קמא דאסור מדרבנן נאז
פישוט דייס ורגלים יש לתמוה על
נתי נסמיות שלטו שיש ספק לרפה
היך נטל שלטו לצד על פניו ונראה
לי דמללי אלזוי וכו' שרי והכי
נמי משמע בסמך דמיהו הוה דפסק
אין עומדין דברכות (דף ל"ד וס"ג)
דחזין להו לאזי ורנא דמללי אלזוי
ק פירש רב הוה גאון

אין

אדם חשוב רשאי ליפול על
פניו. מירושלמי (ג) מפרש היכא
שמחפלי בשביל הצדק אבל ציו
לנן עמנו ספיר דמי:

קידה

על אפים. לא מכה הקרא
הוא מפיק לה דהא כתיב
נמי (שפיט) אפים ארץ ישתחו
לך אלא הכי גמיר ליה מריצה
(ד) דנצי לשון קידה ע"פ אפיס:

הי

אלעזר דאמר רבי אלעזר ר' אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן
נענה כיהושע בן נון דכתיב (ג) ויאמר ה' אל יהושע קום לך [וגו'] תנו רבנן
קידה על אפים שנאמר (ד) ותקד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים וכן
הוא אומר (ה) מכרוע על ברכיו השתחוה לך פישוט דייס ורגלים שנאמר
(ו) הבוא נבוא אני ואמך ואחך להשתחוה לך ארצה (ז) לוי אחיו קידה קמיה
דרבי ואימלע והא קא גרמא ליה והאמר רבי אלעזר לעולם אל יטוה אדם
דברים כלפי מעלה אדם גדול המיה דברים כלפי מעלה ואימלע
ומנו לוי הא הוא גרמא

והוקף ומתוך שאינו יכול להשען (ג) על גדוליו ואין ידיו מספיקות אותו וקופתו ונרץ להתאמץ במתניו ומתוך כך נללע צווקא דלעמל: הביי
דברים כלפי מעלה. במסכת תענית (ג) עליה (ג) למרוס ואין אמה משגת על צדק: הא והא גרמא ליה. לפי הסתיים נתקלקל בשעת הסכנה:

ענה יתפרסוהו כן משמע אלא אם כן יודעין כי שוא חסוד כיהושע שאמר לו הקדיש קום לך למע זה אמה נטל על פניו
(תענית דף י"ג) קידה ע"פ אפיס. א"ל לן להספיק להגיע ללחן גופו אלא פניו נלכד מי שידע ויכול לנטות כן (סנהדרין ג' ג')
אריצה. לשון מנחת מעט (מכילתא דר' יוסי) לוי אחיו קידה. טעם שני גדוליו בלחן וסוהו וטעם אל הרלפס (תענית דף י"ג)
ואיכ"ל. נעשה חגל לפי כסוקוהו גופו ופלו ואלו נעמן על ידי חוקה לנשק טיול למעלה נאזל לא אומן וקופתו על
מתני ישיבה. חזק לשון מתעטף קמא (בראשית כ"ג) הביי דבריי. במסכת תענית (כ"ג) עליה ישיבה כן מפרש ולי
אמה משגת על צדק. הא והא גרמא ליה. נעמן נאזל דברים ונעמן בשעת המאורע כדלמארין במסכת שבת (ל"ג) נפל
מולד חדל לכייל (סנהדרין כ"ג) הסתא גרס לי נללע קמיה (תענית כ"ג)

מיפק לא נפקי. הלכך לפניה כרץ גזירה משום הנכנסין כדלמארין
לעיל) להחריה לא כרץ דלא חייס ליואלין: זה הבל"ב ב"ש שיש בו ביטול
מלאכה דע"פ. כמה סקן מאמרין צדית הכנסת: בגון תענית צבור.
שמונה במלאכה רוב תענית לצור מותרין במלאכה חוץ משל גשמים
אמנעיים ואחרונים (ג) ותשעה באב.

נמי מותר במלאכה אלא במקום
שנהגו (ג) ראשי חדשים. אין כי ציטול
מלאכה כל כך שאין הנשים עושות
מלאכה פס (ג) והכי נמי אמרין במס'
רלס השנה (ד' כ"ג) גבי משולות
משום ציטול מלאכה לעס שני ימים
ושמעתי מפי מורי הזקן וי"ל שניתנה
לסם מזהו וז ציטול שלא פירקו
נמיהן בעגל (תוספות). ואלי מלאכה
בפרק מ"ה דצרייחא דרבי אליעזר
משמע הנשים ולא רצו ליתן נמיהן
לנעליהן אלא אמרו להן אמה רועים
לעשות פסל ומסקה שאין כי כח
להליל ונתן הקב"ה שכן של נשים
בעולם הזה שיהו משמרות ראשי
חדשים יותר מן האנשים ולעו"ב
כן עמידות להתחדש כמו ראשי
חדשים שנאמר מתחדש כעשר
נעורייכי ע"כ ומקרא מסייע דכתיב
אשר נסתרת שם ציוס המעשה
(שמואל א' כ') ותרגס יונתן ציומא
דחולא והסם נמי גבי ר"ח קאי
דקאמר ליה מתר דודס וקרי ליה
לנצי ר"ח יוס המעשה אלמא רלס
חדש לאו יוס המעשה הוא ומועד
נמי לאו ציטול מלאכה לעס שהרי
כאין לבית הכנסת יותר מימות החול
לפי שאין עושין כי מלאכה אלא דכר
האבד: וירב אשי. דלמור זה הלכך
דמתני' לאתויי נמי תשעה נאז דלל
יה מוסף תפלה ענו: מתני' מני
כו ח' להיות כו. גבי תשעה נאז
תניא לה בשמעתא דצרייחא דמס'
תענית: קורא אחד ומפסיד אחד.
הקורא הוא הוה המפסיד: סימנא
בעלמא. הא דהדר נקוט ליה מה
הכלל סימנא ייסי לן כו: ב"ש דרבי
מיילתא מחבריה. כל יוס העודף דבר
מחמירו: לא אסרה תורה. במסוק זה
אלא שלא יעשו רלפת אבנים צהכ"כ
דוגמת של מקדש: לא בני משרה
צבורא. שסא יך יעמדו מפניו: פישוט
דיים ורגלים (ג). כשהיה נטל על פניו
ושאר הצדק לא היו עושין כן: לא
משני. לא היה רוצה לשנות ממנהגו:
ואיבעית אימא. לא היה רגיל ליפול
על פניו (ג) כלומר שהיה אדם חשוב
ואינו נטל על פניו: א"כ נענה.
כלומר א"כ צוות נמנעו שהוא
נענה מתפלמו: למה זה אתה נופ"ע על
פניו. אלמא אין לו לעשות (ג) קידה.
האמורה כל מקום אינה אלא על
אפיס: ארצה. משמע טולו שטות
לרלס: אחיו קידה. טעם גדוליו ונעמן
עליהם וסוהו עד שטקס את הרלפה
דמללי

הנהגות חב"ח
(ב) רש"י ד"ה ואיכתי
אמא וכו' על פניו כלל
סיהי אפיס: (ג) תרופ'
ד"ה ולרס אפי וכו' דהא
הוה ממעט נצי נאז
כשהוא חל בשלישי
וברביעי: (ד) ד"ה
ואיכתי אמא וכו' לא
היה ידוע דרבי לנטיי:
(ד) ד"ה קידה וכו' נמיר
ליה מריצה ולא מייחי
קרא אלא דנצי לשון
קידה:

הנהגות וציונים
(א) בבתי' נוסף דתנן:
(ב) בבתי' נוסף זה
הבב"א לאתויי מאי:
(ג) בבתי' נוסף (במקום
כתיב "לא") פאיתוי
פא: (ד) בבתי' הנידא
בארצבס: כי אחא
משתחוהו אכל וכו' (וכי'
בבתי'): (ה) בבתי' נוסף
היה צביר: (ו) בבתי'
נוסף בבב"א: (ז) בבתי'
נוסף וישבת (וכי'
בבתי' יעילת וישבת
במדרס):

ליקטוי רש"י
ומפסיד אחד. מלמדין
שלשם אפרון מפסיד
מתוך שאין מוספין חול
ויהי' ששלשם אפרון חול
נאזל חול על הרלפה
שאין לו להספיק אלא
בשם וזיוס טול דמפרס
מגילה (כ"ג). ולפיכך
קורין שלשם דומן ספר
חודס הוא ונלל הכי כיו
קרי שלשם שוא מתקנה
עולה לקרות כסני
ומתעטף כסני ולי וישראל.
קורא אחד ומפסיד
אחד. חד קידה וכו' (תענית
עלמא מתפסיד ונענה)
כסני. ואבן משכית.
לשון כסני כסני (סנהדרין ג'
כ"ג) ומפסיד כסני שממסין
הקרקע מלפס אפיס.
להשתחוה ע"י.
אפילו למסין לפי
שהשתחוה משפטו ידים
ורגלים הוה אסרה תורה
לעשות כן סקן מתקדש
(ויקרא כ"ג א). רשאי
ליפול על פניו. למות
עלמא מפני הצדק שאין לא

האסוקא והלכתי דולג
והלכתי אפניו דולג:
מתני' ביו"ט חמשה
וביו"ט ששה וכו'.
האסוקא נקוט הא כלל
בידך כל דשי מלאת
מתכיה טפי כפי גרמא
יתירא בריה ובסמור
דאיכא קרבן מוסף קורין
ד' בריס דאסור פשיטת
מלאכה ה' ביה"כ
דענוס כתי' ר' בשבת
דאסורו בספקיה ד':
נפסא רב איקלע
לתענית צבור קס קרא
בספור צביר כסני כסני
ואפילו רב אסור וכו' אסור
כתי' חמשה מוסף הו'
כיופי ליה ושמאל דרורא
כתי' לא הוה חתם פתח
ברך חתם כל בריך. נפל
כ"כ אפסייהו ורב לא
נפל מוסף דרפסא
אבנים הוה קמיה דתניא
ואבן משכית אל תתנ
בארצבס: פ' רפסא
כדרכיב' על רפסא
בהט ויש ודו וסמור
ובדחוק (ג) עמוד והט
על הרלפה ובירפסא של אבני בית המקדש אתה משתחוה ולא ברפסא וזוהי המקדש. ואקשינן אי חבי לכ"כ אסיר.
הפרקין קמיה דהא. איבעית אימא פישוט דייס ורגלים הוה עבד רב וכדלמא דאמר רב אסרה תורה אלא פישוט
דיים ורגלים. איבעית אימא אלא לא נפל רב אפסי מוסף ד"ה אלעזר דאמר ר' אדם חשוב רשאי ליפול על פניו כבכור
א"כ נענה כיהושע בן נון שנאמר ואמר ה' אל יהושע קום לך וגו': ד"ה קידה על אפים כריעה על ברכים השתחוה
פישוט דייס ורגלים. וכלוהו מוסף קמיה דר' תפל ואימלע והא גרמא ליה והאמר רבי אלעזר אלעזר לעולם אל יטוה אדם
אדם ברכיו כלפי מעלה כו'. ואקשינא בחולת ר' (ג) שמואל רב אסור בשם רבנן דתמן לא הוה השתחוה אלא להצית
צבור וכלבול על הצד. ר' ייי וצורא בשם אבהותיה כל מי שישל על פניו ואינו כשר כיהושע (שאם יפול על פניו) יאמר לו מן
השמים קום אל יפול וכלבול יחיד על הצבור. רב פסק בבי' רב אחא. ורב (אמין) פסק לניש ביה"כ כד דרין נפקין
לתענית רב על חתון רביע בארזכות. ר' יונה רב אחא רבנן על סטרוהו. אמר ר' שמואל חמיר ר' אבהו רב כו ארזכות

השק שלמא על רבינו חננאל (ג) לל ואקשינא פיהלמא פ' ר' שמואל (ע"פ פיר) הלכא כ' רב אפי וכו':
הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן הוצאה
תלמוד בבלי <עו וחדר> - יב מגילה תלמוד בבלי עמוד מס: 44 הודפס ע"י אוצר החכמה

וגו': וכתבו תלמידי הרשב"א צהוב (ריטב"א החדשים ב"מ נו: ג) עובדא דרבי אליעזר בן הורקנוס היה מדקדק רבינו ז"ל מאלן שאין לדבר בין חפילה לחמינה והיינו דאמרין כל יומא לא הוה שצקה ליה למיפל על אפיה וכי תעלה על דעתך שלא היתה זוה ממנו שעה אחת אלא שהיתה מפסקת מכוונת חפילתו להפסיקו בשאר דברים ושזו אם היה נופל על פניו לא היתה חפילתו כל כך נשמעת אלמא דאינו דין להפסיק ע"כ. וכן כתב רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל בשם גורוהו (נדר) החיים עמ' יח) דמהאי עובדא שמעין שאין להפסיק בין חמינה לחפילה וכן

כתב בארחות חיים בשם הגאונים שאין לדבר בין חפילה לחמינה דכולה כעין חפילה אריכתא היא. וכן כתוב בספר אהל מועד (שער החפילה דרך ג נתיב ג): וז"ל הרמב"ם לאחר שישלים התפילה יפוצץ ע"פ פניו ויטה מעט וכו'. בפ"ט מהלכות תפילה (ה"ה):

(חא) ואיתמר נמי במגילה פרק הקורא עומד (כג: ג) אמר רב חייל בר רב הונא חזינא לאביי ורצא דכי נפלו לאפיהו דמללי אללוי פירוש מטין על צדיהן ולא נופלים על פניהם ממם והרי"ף (יג.) כתב סמוך להא דמללי אללוי א"ר אלעזר אין אדם חסוד רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע בן נון וכתב הרא"ש (פי' ד) משמע מחוץ דברי הרי"ף שחיבר אלו המימרות יחד דסבירא ליה דהא דמללי אללוי היינו משום שהיה דרכו אלעזר דאין אדם חסוד רשאי ליפול על פניו ואין הטעם כן דהא הטעם דמייתי ליה בשמעתין ובפרק אין עומדין (ברכות לד:) בתר הך ברייתא דקידה על אפים השתחויה זו פשוט ידים ורגלים ואחא רב חייל צריה דרז הונא לאשמעינן דאע"ג דמן המורה אין השתחויה אסורה על הרצפה אלא בפישוט ידים ורגלים מדרבנן אסור אף בלא פישוט ידים ורגלים ולהכי הוו מללי אללוי אביי ורצא וכן כתבו בשם רב האי גאון עכ"ל: ורש"י (כג. ד"ה דמללי) פירש דמשמע מדברי הרי"ף וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות תפילה (ה"ד) וכ"כ בשבלי הלקט (פי' ל) בשם רבינו האי דהא דרבי אלעזר דוקא ליפול על פניו ממם אבל בהטיה מזד אחד שרי: ורבינו כתב בדברי הרא"ש וכ"כ ג"כ סמ"ק סימן (קע"ח) (ק"פ) וכן כתבו התוספות (כג: ד"ה ואינני) והמרדכי (פי' חזו) דלמד לישנא דגמרא אפילו בלא פישוט ידים ורגלים אסורה השתחויה על הרצפה מדרבנן אלא אם כן מללי אללוי כאביי ורצא וכן כתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות ע"ו (ה"ו) ומה שיש לדקדק על דבריו ממה שכתב בפ"ה מהלכות תפילה כתבתי ציבורי לספר אהבה (כס"מ ה"י מפלה שם) וכתב עוד המרדכי (שם) ושמעתי דמשום האי טעמא משימין ציוס הכפורים

פרישה

קלא (א) במקצת ספרים גרסין וכן הוא בדפוס ב"י ורב נטרוניא כתב וז"ל הגופל ע"פ פניו צריך לתלות פניו למעלה מן הקרקע ואדם חשוב צריך שמואל וכו'. וקשה לפי אותה הגירסא מה ענין אדם חשוב לזד שמאל לדברי רב נטרוניא שהרי עדיין לא דיבר כלום מענין נטיה לכן נראה בגירסת הספרים דגרסי ורב נטרוניא וכו' צריך לתלות פניו למעלה מן הקרקע כדי שלא יהא נראה כמשתחוה לשלפניו ולפי גירסא זו אמי שפיר דרב נטרוניא צא לומר דהגופל על פניו יש לחוש לאיסור השתחויה דאסור מדרבנן אפילו בלא פישוט ידים ורגלים וכמו שכתב רבינו אחר כך ואם כן אף אם לא ישתחוה אפילו בפניו עד הרצפה מכל מקום איכא זד איסורא כמשמעותו בפניו לזד הרצפה כדרך המשתחוים לכן אמר שיתלה פניו באופן שלא יהא נראה כמשתחוה לשלפניו וזה לא ימצא

דרישה

קלא (א) נופלין ע"פ פניהם וכו'. לפי דעת חכמי הקבלה נראה שיש להקפיד שתהיה מיושב דוקא ולא מעומד. בית יוסף. וריב"ש כתב דהוא הדין מעומד וכן כתוב במהרי"ל (מנהגים הלכות תפלה סא ע"ב): [ב] צריך לתלות פניו וכו'. זה לשון הכל בו בסימן י"א

חדושי הגהות

קלא (א) נראה דדעת רבינו כדעת אבי הרא"ש שפירש הא דאללי משום שלא יהא נראה כמשתחוה על הרצפה ומייתי רבינו ראייה למה שכתב שצריך לתלות פניו למעלה וכו' שלא יהא נראה כמשתחוה על רצפה דאיתמר נמי הכי במגילה דאף בלא פישוט ידים ורגלים אסור להשתחוה כנגד הרצפה או אפשר שדעת כהר"ף דהא דאללי אללוי משום הא דאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו דמייתי בסמוך ואם כן מייתי רבינו ראייה למה שכתב לפניו זה דאדם חשוב צריך להטות על זדו דאיתמר נמי הכי במגילה דאפילו בלא פישוט ידים ורגלים אסור חשוב להטות על זדו כי הא דאביי ורצא הוו מללי אללוי ולפי זה מה שכתב רבינו אע"פ שמן המורה וכו' הוא המחלטה שיש לו קאי אלא שחשוב דסליק מיניה אלא קאי אלא מעלה דכל אדם צריך לתלות פניו וכו' אע"פ שמן המורה אין השתחויה אסורה וכו' (מהר"ל ח):

הלכות נפילת אפים סימן קלא

יג באר הגולה

ה שם נפס ר"י
כר יהודה ו' כ"ח
יוסף ז' שם ז' מגלה
כ"ב

ה"אם חלה (כו) מילה (טו) וכן בתענית צבור (כח) מתפללים סליחות ואומרים וידרי ואין נופלין על פניהם ואין אומרים והוא רחום נשחית אפי' נמקס שנהגו לאומרו (טז) (כט) נלא זה: ו' נהגו שלא ליפול על פניהם (ל) בט"ו (יז) באב ולא (יח) (לא) בט"ו בשבט ולא בר"ח ולא במנחה (לב) שלפניו ולא בחנוכה וי"א גם במנחה שלפניו (וכן נוהגין) (לג) בפורים אין נופלין על פניהם (נל"ג) נעומר אין נופלין (לד) נע"כ אין נופלין וכן נערצ ר"ה אפי' שחית מנהגים: ז (לה) יומהג פשוט שלא ליפול על פניהם בכל חדש ניסן ולא בט' באב ולא בין יו"כ לסוכות? (ולא מתחלת ר"ח סיון (לו) עד אחר (יט) [ז] שטעות: ח"א אין אדם חשוב רשאי (לז) ליפול על (כ) פניו (לה) כשמתפלל על (כא) הצבור אא"כ הוא בטוח (לט) שיענה כיהושע בן נון (מ) וכן אסור לכל אדם ליפול על פניו נפישוט ידים ורגלים

שערי תשובה

דנפ"א רשות עיין שם וכן מטאור מהט"ו ושאר אחרונים: * [ז] כח"ט עשה"ט שהנעל נרים עצמו אין לרץ לומר התחננוס והפיוטס רק בקריאת פרהס ויהל גם הוא חייב כמו שחייב בתענית עיין שם: [ז] שטעות. עשה"ט ובשנה"ג כחש שיש נוהגין עד י"ג ולא י"ג ככלל ויש שאין נופלין גם כ"ג משום ספיקא דיומא דעביד כמר כו' ויש למשך אחר הש"ן הנמלא בלחות חפלה. אך נא"י שאין שם ספיקא דיומא לר"ן לומר כ"ג דסיון וכן מנהג ירושלים תוכ"כ כמ"ש בספר פרי האדמה ובש"ן עיין שם וענין ט"ו נא"י אותן שנהגו שלא לומר כ"ד משום פסאח זעירא. אך בש"ט כחש דנשאלוהי מוחין בד מי שאינו אומר נפ"א בט"ו וכן נקוטא וכן המנהג נא"י ובמגרים לומר נפ"א בט"ו א"י כמ"ש. ועיין בבית דוד סי' ט' ועיין בשנה"ג שאלם נוהגין שלא לומר עד ר"ח חשון שהחודש מרובה במעלות א"ג כמ"ש בקה"י מפני שהחודש הזה נכנס בשני ראו הוא שלא בשמחה ע"ש ובמדינות אלו אין המנהג כן ומי שטעה כן שלא לומר כל החודש אין מוחין בדו:

ועי' ז"י. נמלא למדין דדוקא כשמתפלל על הציבור בפני הציבור ואין הציבור נופלין צמחון מותר. ב"ח

משנה ברורה

שבועות* מפני שהקרבנות של חג השבועות היה להם תשלומין כל ד': ח (לז) ליפול על פניו. היינו כשהוא דרך קידה (לג) ואפילו בלא פישוט ידים ורגלים ואפילו לא היה שם רצפת אבנים דבשאר כל אדם שרי באדם חשוב אסור (לז) ואם הוא מטה קצת על צדו (לז) אפי' על רצפת אבנים שרי דאין זה נפילה על פניו וכ"ש נפילת אפים שלנו שהוא רק הטיית הראש וכיוצא פנים בעלמא (ט) בודאי שרי: (לח) כשמתפלל על הצבור. פי' (ט) ובפני הצבור דכסיפא ליה מילתא שמהרהרין שאין הגון ואין ראוי לענות אבל בביתו אפילו מתפלל על הציבור מותר ואפילו בפני הציבור דוקא כשהוא לבדו נפל על פניו ואין הקהל נופלין עמו דאם כל הקהל נופלין אוי אם אין ח"ו נענים אין גנאי כ"כ להאדם חשוב ולא עדיף הוא מכלל הציבור: (לט) שיענה כיהושע ב"נ. שאמר לו הקב"ה קום לך למה אתה נופל על פניך: (מ) וכן אסור וכו'. אקדים הקדמה קצרה כדי שיתברר היטב והוא דהנה כתיב בתורה ואכן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה דהיינו אפי' כשמשחוות לשמים על אכן משכית או על רצפת אבנים דחודא מילתא היא וכתבו הפוסקים דאין אסור מן התורה כי אם כשיש תרתי לגירעונא דהיינו כשמשחוות בפישוט ידים ורגלים וגם על רצפת אבנים דוקא אבל דרך קידה דהיינו שנופל על אפיו על הרצפה בלא פישוט ידים ורגלים או אם הוא בפישוט ידים ורגלים שלא על רצפת אבנים אסור רק מדברי סופרים דגורו קידה אטו השתחויה ושלא על הרצפה (לז) אטו רצפה אבל אם היה תרתי למעליותא דהיינו דרך קידה בלא רצפת אבנים לא גורו רבנן וכן אם היה נופל דרך קידה על רצפת אבנים אך שלא היה קידה גמורה דהיינו שנטה קצת על צדו או אם היה בפישוט ידים

יום א"י של החופה אם מתפללין קודם שהיה החופה כגון אם היה החופה מעט קודם לערב כיום א' אין אומרים תחנון עד יום א' הבא מעט קודם לערב¹ דוקא אם היה תחנון בחרו או הכלה בתולה אבל אלמן שנשא אלמנה אין זה נוהג רק ג' ימים וכן הדין בהוא רחום ולכן טוב ליהדר שלא יכנס תחנון לביהכ"נ כל ד' ימי המשתה שנמנעין לומר תחנון בעבורו: ח (כו) מילה. וה"ה חתן [נא"י ומגן גבורים]: (כח) מתפללים סליחות. שמניחין מקצת וא"צ להניח לגמריה: (כט) בלא זה. ר"ל דנהגו באיזה מקומות (סס) לומר והוא רחום בכל תענית צבור אף שאינו ב' וה' אפ"ה אם חל מילה בו אין אומרים והוא רחום: ו' (ל) בט"ו באב. דבגמרא איתא שהיה יד"ט גדול בזמן המקדש: (לא) בט"ו בשבט. שהוא ר"ה לאילנות (ס) ונהגין האשכנזים להרבות אז במיני פירות של אילנות: (לב) שלפניו. משמע מזה דבט"ו באב וט"ו בשבט נופלין במנחה שלפניו (ס) ואין נוהגין כן² [ע"ת]: (לג) בפורים. היינו בשני ימים (סז) וכן בפורים קטן בשנה מעוברת (סז) ובכל אלו אין אומרים גם במנחה שלפניו וכן בל"ג בעומר מלבד בער"ה ובעי"כ אומרים במנחה שלפניהם: (לד) בעי"כ. ובשאר עיר"ט א"צ לבאר שהוא מבורא בסעף הסמוך: ז (לה) ומנהג פשוט וכו'. ובכל אלו (ז) א"א תחנון גם במנחה שלפניהם. והנה כל אלו הסעיפים הוא לענין תחנון אבל למנצח אומרים ככולם³ מלבד בר"ח חנוכה ופורים וערב פסח וערב יו"ט וט"ב וה"ה שאין אומרים בשנה מעוברת ביום י"ד וט"ו באדר ראשון גם אין אומרים אותו בבית האבל [אחרונים] עוד כתבו דאל אורף אפים ולמנצח דינם שוה: (לו) עד אחר שבועות. (לז) ויש מקומות נוהגין שלא ליפול (לז) כל הששה ימים שאחר

שער הציון

(כה) לבושי שור: (כו) מגן אברהם: (כז) וכן כתבו שאר אחרונים: (כח) מחצית השקל ושאר אחרונים: (כט) אחרונים: (ל) דרך החיים: (לא) מגן אברהם: (לב) פרי מגדים: (לג) כן משמע בגמרא: (לד) מגן אברהם: (לה) מבורא בפוסקים: (לו) כן כתב הריב"ש, ועיין בבאור הלכה בריש הסימן: (לז) ס"ז ושאר אחרונים: (לח) בית יוסף וט"ז:

איש מצליח

נופלים ע"פ וכן מנהגו בכל יום שאין אומרים בו תחנון (כה"ח אות ק"א), וגם כ"ג באידי במנחה ולא כהחולקים: 5. ואנו מנהגנו שלא לומר למנצח ככולם וכמו שכתבנו לעיל בס"א: 6. וכן כ"ד באידי יום פסח שני (כה"ח אות צ"ח): 7. והמנהג כיום אף בא"י שלא ליפול על פניהם ממצאא יוה"כ עד סוף תשרי (כה"ח שם): 8. וכן מנהגנו (כה"ח אות ק"ז):

1. וכ"פ בילקוט יוסף (עמוד שמה). והכה"ח (אות ס"ט) כתב שמנהג ירושלים לחשב רק ששה ימים אח"כ. ועי' בהערות שבסוף הספר: 2. והכה"ח (אות פ"ו) ובילקוט יוסף (שם בהערה) כתבו שאין למנוע תחנון מלבד לביהכ"נ ע"ש. וכמדתה שכן נהגו גם אחיני האשכנזים: 3. וכן נוהגים גם הספרדים (כה"ח אות צ"ז): 4. אלא שגם במנחה שלפניהם אין

הגהות ותיקונים: א' ח"י

הלכות נפילת אפים סימן קלא קלב

א סוטה מ"ט אפי' אם (מא) אין שם אכן (כג) משכית (הגהות אשירי סוף פ' תפלה השחר ורי"ט ש' תי"צ) אכל אם נוטה קצת על
 ב טור לדו מותר (מב) אם אין שם אכן (כג) משכית וכן יעשו (כד) צו"כ (מג) כשנופלין על פניהם (כה) (מד) אם יעשו
 שם עשבים כדי להפסיק בין הקרקע וכן נוהגין (מרדכי) ●

קלב דיני קדושת ובא לציון. ובו ב' סעיפים:

א (א) מתרגמין קדושת (א) ובא לציון וצריך ליהדר יבו מאד לאמרו (ב) בכוונה: הגה ולענין אם היחיד
 אומרה דינה כדין קדושה שצויר (ג) ועיין לעיל ס' נ"ט (ד) ובקדושה שנמרגוס יחיד אומרה ולא (ז) [א] שנים ואין

באר היטב

ופר"ח חולק וס"ל דלפני ציור אסור אפילו כשמתפלל על עצמו ע"ש:
 (כג) משכית. אפי' דאין אסור מן המורה אלא כפי שטו ידים
 ורגלים על אכן משכית מ"מ גזרו חכמים אטו אכן משכית ורי"ט ש'
 כתב דחיישין לאכן משכית אפי' לא היחה שם רצפת אצנים דשמה
 היה שם ונצנה עליה ע"י. ודוקא כשפניו דצוקות נקרקע אכל אם
 שוחה בתפלה אפילו יש שם רצפה שרי. ומיהו נפילת אפים אסור

שערי תשובה

* [א] שנים. ענה"ט ועיין בספר הכוונות שהאר"י לא היה מושש לזה והיה
 אומר מלה המרגוס נקול רס. אך לפי מה דמשמע צ"י סימן נ"ט
 עיקר הטעם שלא יקראו נקול רס כדי שלא יהיו הצור אומרים יחד ולשון
 מרגוס יחיד דוקא כמ"ש סוהר. אכל לקרות נקול רס נפ"ע שלא יחד
 עם שאר אנשים מהצור יכול לומר אף נקול רס. וכ"כ צ"ע וכתב
 דהואר מירי לענין שלא ישחטפו לקרות שנים יחד עיין שם. וגם כתב

אפילו אין פניו דצוקות נקרקע כיון דאין כוונתו להשחטות רק ליפול על אפיו. ורצפת אצנים אין אסורה דאכן כמיז ולננה לאו אכן היא
 עמ"א: (כג) משכית. ר"ל אפי' כפי שטו ידים ורגלים עיין צ"י: (כד) צו"כ. פי' שטו על צדיהם: (כה) או יעשו. כ"ל פי' ולא
 אפילו בלא הטיה שרי דדוקא על הקרקע אסור בלא הטיה שמה יש מחטיו רצפת אצנים ונצנה עליה דקרקע לא חשיב הפסק שארלו של
 בית כמוה עד התהום אכל עשבים חשיב הפסק. מ"א ע"ש ופר"ח לא כתב כן ע"ש. צ"ה א"ל עשבים דאין נופלים על פניהם רק
 כורעים ומשחטות בעליו אכל צו"כ נופלים על פניהם בסדר העבודה. יש למחות מד האומרים מחטות שנמעמדות שמסיימן
 צ"ה ש"ת אלא י"ל צורך ש"ת בלא שם. ט"ו:

(ה) ובא לציון. כשמכריזין דבר יש להכריז קודם שמתחיל החזן אשרי ולא בין אשרי ללמנח וכו"ש בשעה שאומרים אשרי שמתכנעל כוונתם
 סמ"ע צ"ח ס' רס"ב אם נא יחיד לנכ"י בשעה שאומרים קדר הקדושה יאמרה עמהם אף קודם תפלתו דהא י"ל דאין היחיד
 אומרה וה"ה דיכול לאמרה קודם שיאמר השני פסוקים דהיינו ובא לציון וגו' ואזי זאת וגו' ואח"כ יאמר השני פסוקים ומכ"ש שיכול
 לומר אשרי ולמנח א"כ כדי לאמרה עם הציבור מ"א: (ז) שנים. לפי שכל שהוא בלשון מרגוס אין לאמרה צריכים ופי' הוא שנים

ביאור הלכה

קונטרס מאמר קדישין

בו יבואר דיני קדיש בקיצור ומלוט מלוכש ומ"א וכנסת יחזקאל
 ודח"ח ומגן גבורים ורש"א.

חמשה חילוקים הם צלמרים קדיש¹ ואלו הם כן שעה וכן שלשים וכן י"ז
 חודש ויום הפסקה [דהיינו שפוסק ט מלומר קדיש] ואל"ט. יש לכל אחד
 מדרגה בפני עצמו. וטעם חילוקים אלו ומדרגתם נראה שסדור חז"ל
 לפי מדת הדיון הממוח והקדיש הוא להגין. ולכן שעה ימים הראשונים
 נרץ יותר רחמים חזות.² ושלשים נרץ יותר רחמים מ"ב חודש. ואל"ט
 הוא משני טעמים או דכאופו יום אחרת מולו של אכל כמ"ש הל"ט צו"ד
 סימן ת"צ ס"י או כדי שיהיה נחת רוח לאציו וללמו להגין עליהם ולנכר
 לנפשם. ויום הפסקה נהגו האצלים למח לו כל הקדישים משום דכיון דנהגו
 להפסיק חדש קודם ובשיל שמומחר להם חדש ימים נמנו לו קדימה וזו

ידים ורגלים ושלא על הרצפה ונחה קצת על צדו ולא היה פשוט ממש
 ג"כ מותר ועתה נבוא לבאר דברי הגיה. וכן אסור לכל אדם וכו'
 ר"ל כמו באדם חשוב הג"ל אסור אפי' בלא אכן משכית כן הבא
 אלא דשם אסור אפילו דרך קידה והבא אין אסור רק דוקא דרך
 פשוט ידים ורגלים: (מא) אין שם אכן משכית. או רצפת אבנים.
 ואם יש שם רצפת אבנים אפי' דרך קידה אסור [נדוקא כשפניו
 דבוקים בקרקע (נע) אבל אם שוחה בתפלה אפי' יש שם רצפה
 שרי]³ ודוקא נגד רצפת אבנים (מ) אבל רצפת לבנים אין אסורה
 דאכן כתיב ולבנה לאו אכן הוא כדכתיב ותהי להם הלבנה לאכן:⁴
 (מב) אם אין שם אכן משכית. אבל כשיש אכן משכית לא מהני
 הטיה על צדו כיון שהוא בפשוט ידים ורגלים: (מג) כשנופלין על
 פניהם. ר"ל כשהם נופלים (מח) דרך פשוט י"ר שלא על הרצפה
 צריכים להטות על צדיהם (מח) וכן כשיש רצפה אפי' נופלים דרך קידה בעלמא צריכין להטות על צדיהם: (מד) אם יציעו. צ"ל
 (מח) או יציעו ור"ל דאז אפי' בלא הטיה על צדיהם שרי (מח) בשני האופנים אלו שצ"י:

א (א) מתרגמין. כדי (ב) שייכט הכל: (ב) בכונה. דאמרין בגמרא מיום שחורב המקדש עלמא קאי אקדושה דסידרא. כשמכריזין דבר
 (ג) יש להכריז קודם שמתחיל הש"ץ לומר אשרי ולא בין אשרי ללמנח וכש"כ בשעה שאומרים הקהל אשרי או סדר קדושה שתתבטל
 ע"י כותן: (ג) וצ"ל סימן נ"ט. דשם מסיק הרמ"א דתפשט המנהג לומר אף ביחיד ומ"מ לכתחלה טוב יותר לומר בציבור (ז) וע"כ
 אם הציבור התחילו לומר ואתה קדוש והוא לא אמר עדין אשרי ובא לציון יש לו לאמרו עמהם⁵ ואח"כ יאמר אשרי ולמנח וגם
 השני פסוקים שקודם ואתה קדוש דהיינו ובא לציון ואזי זאת בריתי וגו': (ד) ובקדושה שכתרגום וכו'. ר"ל דפסוקי הקדושה שבלשון
 הקודש

שער הציון

(לט) מגן אברהם בשם הריב"ש: (מ) מגן אברהם ושאר אחרונים: (מא) דבלא פשוט דהוי תרתי למעליותא אין צריך חטיה [נהג"א ושאר אחרונים]:
 (מב) הרא"ש ושאר פוסקים: (מג) ט"ו ומגן גבורים ועיין במגן אברהם: (מד) ואם היה בפשוט ידים ורגלים על הרצפה, לפירוש הראשון של המגן אברהם
 סעיף קטן כ"ב בדאי לא מהני עשבים בלי הטיה על צדו, ו'
 עיין שם ס"א לא בירא לה הא מילתא להיתרא, לכן סתמה
 בראש השנה כמו ביום הכפורים, לכן יש ליהדר להפסיק על כל פנים בטלית או בדבר אחר, או יזהר שלא יפול בפשוט ידים ורגלים אלא דרך קידה בעלמא
 או יטה קצת על צדו: (א) טור: (ב) מגן אברהם: (ג) ממגן אברהם ודרך החיים, ועיין במגן אברהם שכתב עוד, דיאמרנו אפילו קודם התפלה כשכא לבית
 הכנסת ומצא שהצבור אומרים קדושה דסידרא, וכמדומה שהעולם לא נהגו כן:

איש מצליח

שטורא ליישוב מנהג האשכנזים ע"ש, ומ"מ נפקא מינה לענין חזן מי קודם
 למי, כשהם ראויים מצד עצמם להיות ש"ץ (וכ"כ בס' תורת חיים סופר),
 וע"כ בספר ברית כהונה חייד (פ"ע פ' אוהיות ט"ו ט"ז): 5. וכן נוהגים
 להתפלל חזן (רמ"א בי"ד סימן שצ"ו). אבל מנהגו שאין האכל מתפלל חזן
 כשבעת ימים רק אומר קדישים. ויש מקילים (וע' בילקוט יוסף ח"ו עמוד
 ק"ו): 6. והכהן (אות ח') כתב שלפי דברי האריז"ל צריך להגין דוקא
 על הסדר ולכן יאמרנה במקומה ביחיד בגוף ובטעמים (וזה רק לחומרא
 בעלמא. ילקוט יוסף עמוד שני"ב). ומ"מ ג"ל שיענה עם הצבור קדושה ואח"כ
 יתפלל כדרכו:

1. ועם כל זאת יזהר שאם יש אכן משכית בולטת בסדר המדרגה לא יתפלל
 כנגדה (כה"ח ס' ק"יג אות כ"ג): 2. דוקא מן התורה אבל מדרבנן אסור
 דעכ"פ דין קרקע יש לו ויש לגזור אטו אכן משכית (כה"ח כאן אות ק"יג
 בשם אחרונים). ולנו נראה דהמ"א מירי שאינו בדרך פשוט ידים ורגלים
 וכיון דלאו אכן הוא לא גזרין גזירה לגזירה: 3. ואם אין עשבים יקח בנף
 מטליתו ויעשה הפסק בין פניו לקרקע (כה"ח אות ק"יג): 4. ולדידן הספרדים
 שאומרים קדיש ג' או ארבעה בנ"א ביחד אין נפקא מינה בדינים אלו (כה"ח
 אות ט"ז), וכן היעב"ץ בסידורו שיכתב מנהג הספרדים בזה, וכן נוהגים התחת
 בבית מדרשו כמ"ש בחייד סוף סימן שמי"ה (והיא בתראה לחארי"ח ס' קנ"ט

ה' יג אם חלה מילה בתענית ציבור, מתפללין סליחות ואומרים וידיו ואין נופלין על פניהם, ואם הוא יום ב' או ה' אין אומרים והוא רחום ו[
 ו נהגו שלא ליפול על פניהם לא יג בט"ו באב, יד ולא בט"ו בשבט, ולא בראש חודש, ולא בחנוכה, ולא בפורים, ולא בל"ג בעומר ו[
 בכל אחד במקומו בעזה"י: * הג"ה וגם ראש חודש איקרי מועד, ועיין לקמן סימן ת"ח סעיף (ג) [א], וכן מנוכה משום דקרינן ביה הלל, ועיין לקמן סימן תרפ"ג: ובכל אלו אין נופלין ח[ג"כ במנחה שלפניהם שסמוכה להם. גם אין נופלין בערב יום כיפור ולא בערב ראש השנה אפילו בשחרית, אבל במנחה שלפניהם נופלין, וטעמא יתבאר במקומן בעזה"י:
 ז גם אין נופלין בכל חדרש ניסן, ולא מתחלת ראש חודש סיון עד אחר שבעות ט[
 ולא בט"ו באב יא] ולא בין יום

הכיפורים לסוכות שבהם נשלם בנין בית המקדש, וכל אחד יתבאר במקומו בעזה"י: * הג"ה ועיין לקמן סימן תרכ"ד סעיף ה':

אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא א"כ הוא בטוח שיענה כיהושע בן נון. ודווקא בשמתפלל על הציבור ובפני הציבור, דכסיפא ליה מילתא אם לא יענה, שמהרהרין אחריו שאין ראוי לענות, אבל בינו לבין עצמו או כשנופל עם הציבור בשעה שכולם נופלים לית לן [א] וכ"כ אדם אסור ליפול על פניו בפישוט ידים או רגלים אפילו אם אין שם אבן משכית, גזירה משום אבן משכית, אבל אם נוטה קצת על צדו מותר אם אין שם אבן משכית. וכן עושין ביום הכיפורים כשנופלין על פניהם בשעה שאומרים והכהנים והעם וכו'. ונהגים עוד טו להציע עשבים בבית הכנסת ביום הכיפורים כדי להפסיק בין פניהם ובין הקרקע:●

קלב דין קדושת ובא לציון, ובו ב' סעיפים.

א ואחר כך י אומר הש"ץ חצי קדיש על פסוקי התחנה, כדי להפסיק בינם ובין הפסוקים שיאמרו אחר כך. על כולם. וג"ל טעמא, דכיון שצריכין לומר אשרי שלש

הגהות מוהר"א אזולאי

ו[שמשירים קצת סליחות בעבור שמחת המלה. ז] ולא ביד אייר מפני פסח שני. ח[והרב בספר שלחן ערוך כתב וז"ל, נהגו שלא ליפול על פניהם בט"ו באב ולא בט"ו בשבט ולא בראש חודש ולא במנחה שלפניו, מטעם אם באו העדים מן המנחה ולמעלה וכו', ולא בחנוכה ויש אוסרים גם במנחה שלפניו וכו', משמע רבהני אחרני מותר במנחה שלפניהם, וכן ראיתי נוהגים. ט[גם כל ז' ימים שאחר שבעות, והטעם שיש לו תשלומין כל ז' בשלמי תגינה.

אליה זוטא

קלב (א) אתה מוצא י"ח מזמורים מראש הספר עד הפסוק הזה, כי אשרי האיש ולמה רגשו חד הוא כנגד י"ח ברכות, כשאדם מתפלל אומרים לו תתענה צלותך, כך דוד המלך ע"ה לאחר י"ח מזמורים, אמרו לו יענך ה' וכו', ולכך אומרים אותו בסוף התפלה (מדרש תהלים):

אליה רבא

חזונו, אבל למנחה אומרים חף בט"ו באב ושבת וימי ניסן ותשרי, חוץ מראש חודש ומנוכה ופורים וערב פסח וערב יום כיפור וט"ו באב, וע"ל סי' קל"ב [ס"א]:

(סעיף ח) טו יציצו שם עשבים וכו'. ואם לא יש, יקח כנף מטליתו ויעשה הפסק בין פניו לקרקע. של"ה דף ע"ו. ודעת הט"ו [ס"ק טו] ומג"א [ס"ק כז] דכל שעושה הפסק שרי אפילו בלא הט"ה ואפילו בנרפה של אבנים, ומשמע בראש השנה אין לרץ עשבים, דאין נופלים על פניהם רק כורעים ומשחמים צעליו, אבל ביום כיפור נופלים על פניהם צקדר העבודה:

קלב קל"ג (סעיף א) א כתב בלבוש מה שתיקנו יענך ביום צרה קודם סדר קדושה, מפני שניתקן הקדושה ע"י צרה. ור"ד אצורדס [עמוד קכ"א] כתב מה שחקנו בסוף התפילה, כדאימא צמדרש תהלים [כ, ג] כשאדם מתפלל אומרים לו חתונה כלותך, ולכך אומרו דוד לאחר י"ח מזמורים, כי אשרי האיש ולמה רגשו חדא הוא ע"כ. כתב הכלב סי' י"ג [ט ע"א] שאומרים

מהר"א סי' פ'. משמע דאפילו באלמן שנשא אלמנה, מדכתב הלבוש ולא יומר משמע דביום שאחר החופה אומרים, ודלא כשיירי כנסת הגדולה [הגהות כ"י אות ט] שביין מדברי רמ"א דכל שבעת ימי המשחה אין אומרים. והגהה הט"ו [פק"ן] תמה על שגלי הלכט [סי' ז] שפסק דוקא ביום החופה, הא כל שבעת ימי המשחה איקרי מועד, ובנראש חודש כתב שאין נופלין משום דאיקרי מועד. על כן נ"ל דכל שבעת ימי המשחה לא יצא החתן לבית הכנסת ע"כ. ולענ"ד לק"מ, דבר"ח איקרי מועד לכולי עלמא, משא"כ צחמן דלדידיה איקרי מועד ולא ממשיכין צמריה אלא ביום החופה י[

(סעיף ה) יג אם חלה המילה וכו'. והוא הדין חתן (שיירי כנסת הגדולה הנהגות כ"י אות כ).

(סעיף ו) יג* ט"ו באב וכו'. יתבאר בסוף סי' תק"פ בלבוש: יד ולא בט"ו בשבט וכו'. שהוא ראש השנה לאילנות. ונהגים האשכנזים להרבות בו צמיני פירות של אילנות לכבוד שמו של יוס, מקון ישכר [פשוטו לז ע"ב, מג"א ס"ק טו]. ופשוט דכל זה לענין

הגהות והערות

י[עיין מאמר מרדכי ס"ק יג ד"ה והנה מה שהקשה ובתורת חיים ס"ק כה. וז"ל הגר"י אויש מפראג בהגהותיו כת"י, מזה נ"ל אם בא החתן לביה"כ תוך ימי המשחה ולא רצה לילך חוצה, דאומריין תחנון, דאין הציבור נגרר אחריו, כיון שאין המנהג לילך לביה"כ, וכן פסקנו בביהכ"נ מוהר"א איגר זצ"ל, כמ"ש הא"ר בסי' זה סק"ט בשם שכה"ג, דכשהאכל בביהכ"נ דשאר הקהל אינן נגררין אחר האכל, יעו"ש. יא[הג"ה משום דאיקרי אבל ואבל איתקש לתג כמו שנתבאר בסמוך, ומיהו לקמן סימן תקצב סעיף יב יתבאר הטעם משום דאיקרי מועד וכן בסימן תקצט סעיף ד (הג"ה מדפו"ר שהלבוש השמיט).

יג ביהדי יל חטאתי עייתי פשעתי כי חטא שונג עין (טו) מויד פשע פרד ויש להתמודות הקל תחילה:

יד כבר ביארנו בסימן הריו ששומחין עשבים בבהב"ג בעיו"כ קודם חפלה וכן צריך לשטוח עשבים להפסיק בינם לרצפה לפי שנופלין ע"פ בעבודה ואפילו אין שם אבן משכית רק קרקע עולם צריך הפסק ונוהגים לשטוח עשבים בכל בתי בנסיות ובתי מדרשות אף שאין שם רצפת אבנים רק של לבנים או נסרים [טז] ואם לא הציעו עשבים בבהב"ג או שיש עומדים במקום ריקן מעשבים [טז] יש להם לחוץ ולהפסיק בכנשי טליתם בין פניהם לקרקע וכל זה בנפילת כורעים שבבב"ג שנופלים ע"פ אבל בנפילת כורעים [טז] [יז] שבעלינו א"צ עשבים ולא לחוץ בטליתו וכמו שכורעים ברה"ש א"צ כלל.

מן השיץ אמר לו לעקור רגליו כדי שיפיל על פניו בעבודה [יח] ויש למחות ביד העושים כן. ולכן יש להשיץ בתחלה בשמחיל הש"ע בקול רם לעטור קצת רחוק מן החובה שנופל על פניו בהפיה על צדו ושמש הכנסת מביתו ומעמידו על רגליו בענין שלא יצטרך לעקור רגליו מסקומו:

מן מה שאומר והבהגים והעם כו' היו כורעים ונופלים ובאמירה זאת הצבור כורעים ונופלים ע"פ והיה להם לאמר גם ואנחנו כורעים הבוונה שאנו עושין לומר שאנו מדיין נפשינו במקום והבהגים והעם שהיו עושין כן בזמן המקדש וכן כשאומר חטאו עוו פשעו בני ישראל אנו מדיין נפשינו כאלו אנחנו אותם בית ישראל שהיו או ומהדרשין על עונותיהם (יז) וגם אנו מתחרטין על עונותינו ומה עושים [יט] המכים על לבם כדרך שעושין באשמו:

אלף למטה

ויהגין עיין שם וכ"כ דעת הא"ר: [טז] עיין במ"א דאין איסור ברניפת לבנים דאכן משכית כתי' ולכנה לאו אכן דכתיב ותהי להם הלכנה לזכר מ"מ גם רצפת לבנים או נסרים מחמירין להניע עשבים גזירה א"ו רצפת אבנים ונראה הפסע דמקילין בנפ"ה על פניהם שאינן משין קצת לנדרים דא"ר דלפי' מה שהג"י הס"ז שם או יניעו עשבים והמ"א הסכים לזה נראה דדי בהצעת פשעים בלי הטי' וכ"כ בא"ר שם מ"מ הי' ראוי להתמיר לכתחלה לחוש להנוסחא שלפנינו דאף שיש עשבים צריך הטי' ואף שיש מקום להקל ברצפה של לבנים או נסרים מ"מ ברצפה של אבנים או של שיש ראוי להתמיר ונראה הפסע כיון שכורעים בלא פישוס ידים ורגלים דיל' דארי מדינא ע"ש בס"מ במשכנות זהב ולכן בכל גזוני פני בלא הטי' רק בהצעת עשבים וכמ"ס הס"ז ומ"א וכ"כ בא"ר דא"ר ברצפת אבנים א"ר הטי': [טז] כ"כ הא"ר בשם השליה וכ"כ בעשרת זקנים סי' זה: [יז] כן נלפ"ד דא"ר דכמ"א פ"ס קליא כ' החילוק זה בין עלינו דר"ה פ"מ פשיטא דגם בעלינו של יוה"כ דינא הכי דחד עממא הוא: [יח] ע' בא"ר ובס"ז כ' שהעושין כן סומכין דהליכה לא מיקרי הפסק ש"ס ואין לזו מהמנהג: [יט] כ"כ הס"ז פ"ס ק"י והביאו בא"ר כאן ע"ש בס"ז שכתב שקצת מלעזין ע"ז ואומרים שאין להכות על הלכ כיון דלא קאי על פגמינו וליתא מירי דהוי כנרעה

יה"ר מלפניך יא"א כו' אף שהכוונה באמירת בקשה זו לספר היאך היה הכ"ג מבקש. מ"מ כוונתנו ג"כ להתפלל על עולמו. שהרי אנו מוסיפין בה כמה בקשות שלא היה הכה"ג

אלף המגן

כתב השליה וא"ז שמלה ללמוד ביוה"כ פ' משניות יומא כדי שתמלה הלימוד במקום הקרבה וכתב הכנה"ג שטוב ללמוד קודם ח' מוסף כי באמצע חזרת הש"ץ אין לו להשמיט את עצמו מלומר הסליחות והבקשות ביחד עם הכבוד. מובא באחרונים: (טו) מויד. כלומר העבירות שעשה אותם להנאתו שהי' לו הנאה כשעשה העבירה ההוא. אבל פשע הוא מרד. פירוש שפוטא להכפיס להקב"ה ואין מהכין כלל להנאתו: (טז) שבעלינו. ע' באל"מ. וע' במג"א שכ' עפ"י לפי שאין נופלין על פניהם רק כורעים ומשתחיים לבד. אכן לפי מנהגנו שנופלים על פניהם מתח כחו בכורעים שבסדר העבודה (כמ"כ ברמ"א ופ"פ שכ"ה במנהג) ממילא שלרין לחוץ ג"כ בטליתו או לשטוח עשבים כמו במדינה שבסדר העבודה כי מה ישחנה וכן תשמע מעמז"ק וכן נוהגין: (יז) וגם אנו. וק' מה שאומרים הבקשה של הכה"ג דהיינו יה"ר מלפניך כו' ועל אנשי הסדרין אומר

הנהגת מו"ר בנפילת כורעים בעלינו

כה. מו"ר (שליט"א) זצוק"ל פורס מגבת בכורעים ונופל ופניו על המגבת וברכיו לא מקפיד שיהיו על המגבת. ונוסף לכך הי' פורס את טליתו תחת פניו, בתשל"ז הי' מאד חלש ואעפ"כ לא נותן שיעזרו לו ונפל כורעים וקם בעצמו ונפל על פניו על יד שמאל על טליתו כהרף עין וקם מיד וכן הי' בתשל"ח, וכן בתשל"ט, ובני שיחי' עזר למו"ר לקום.

מו"ר שהה הרבה בכריעה

כו. תשכ"ז, בכורעים בעלינו מו"ר שהה הרבה בכריעה כשפניו על פני הקרקע בהפסק מגבת.

כז. תשכ"ט, כשנפל כורעים עטף ראשו בטלית וכופף ראשו סמוך לקרקע בחציצת מגבת ושהה כך יותר מכולם.

כח. תשל"ב, כורעים בעלינו כרע על ברכיו על הרצפה במקום שלא הי' המגבת כי היתה לצד פניו ופניו נפל על המגבת וכן הניח מתחת פניו את ידו עם כנף טליתו והאריך כך בכריעה קצת יותר מאחרים ואיני יודע מה אמר.

מו"ר ממליך על עצמו בכורעים את הית"ש

כט. תשל"ג, כשנפל מו"ר כורעים שמעתי שאמר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ואח"כ אמר בלחש עוד כמה מלים לא שמעתי והתרומם, לא הניח לאף אחד להרימו ואף לנכדו ר' משה לא הניח, והקפיד על אלה שמנסים לעזור לו להרימו.

מו"ר הזדרז מאד בכורעים

ל. תשמ"א, מו"ר ביום א' דר"ה נפל כורעים ואפי' לא הגיע לרצפה עם פניו וקם מהר מאד וביום ב' דר"ה הי' באמצע אמירת תהלים כרע על ברכיו ואח"כ נפל כהרף עין על יד שמאל בלי הטלית וקם. (מו"ר הי' חלש מאד).

לא. תשמ"ג, מו"ר כרע על ברכיו בעלינו ושהה כך קצת ואח"כ נפל על פניו כמעט עד הרצפה מכוסה בטלית וקם כהרף עין.